

de weg.⁹

Maar waren de andere kerken ook bereid een eventuele uitnodiging te aanvaarden? Vast staat, dat de aanwezigheid van vijf officiële waarnemers namens de katholieke kerk op de derde Assemblée van de Wereldraad van Kerken in november/december 1961 in New Delhi de bereidheid van de andere kerken om naar Rome te gaan zeer gunstig heeft beïnvloed.¹⁰

De daadwerkelijke gesprekken met de andere kerken over het zenden van waarnemers zijn vooral in het voorjaar van 1962 gevoerd. Dat ze zo succesvol zouden worden afgesloten, is vooral te danken aan de uitvoerend secretaris van het Secretariaat ter bevordering van de Eenheid, de Nederlander mgr. J.G.M. Willebrands. Uiterst tactvol optredend, wist hij de vrees van althans een groot aantal andere kerken, dat zij 'gebruikt' zouden worden tot meerdere eer en glorie van Rome nog vóór de opening van het concilie weg te nemen. Het resultaat van al zijn inspanningen was, dat toen Vaticanum II op 11 oktober 1962 werd geopend, zich temidden van de ruim 2500 bisschoppen ongeveer 40 gedelegeerde waarnemers van de andere christelijke kerken en gasten van het Secretariaat voor de Eenheid bevonden. In de loop van de daaropvolgende drie jaar breidde dit aantal zich gestaag uit. Tijdens de vierde zittingsperiode (najaar 1965) ging het om ruim 100 personen.¹¹

De waarnemers en gasten vormden onmiskenbaar een aparte en ook heel specifieke categorie conciliedeelnemers. Zij hadden niet alleen toegang tot de plechtige, openbare zittingen van het concilie, maar ook tot de dagelijks plaats vindende algemene werkvergaderingen, waar over schemata werd gedebatteerd en gestemd. De stukken die hier aan de orde kwamen, kregen zij ook tot hun beschikking. Om de communicatie te vergemakkelijken was vanuit het Secretariaat voor de Eenheid een aantal personen aangesteld om als een soort *trait-d'union* te fungeren tussen de waarnemers en de concilieleiding in de aula. Spreek- of stemrecht hadden de waarnemers daar echter niet. Evenmin hadden zij toegang tot de commissievergaderingen, waar de aula-teksten werden voorbereid. Hun directe en officiële gesprekspartner was het Secretariaat voor de Eenheid. Via dit gremium konden zij hun opvattingen en wensen aan het concilie doorgeven. Daartoe was ook een formele structuur gecreëerd: geduren-

9. Vgl. voor een meer gedetailleerde reconstructie: G. Alberigo, 'Ekklesiologie im Werden. Bemerkungen zum 'Pastoralkonzil' und zu den Beobachtern des II. Vatikanums', in: *Ökumenische Rundschau* 40 (1991) 124, noot 7.

10. R. Rouquette, *La fin d'une Chrétienté. Chroniques du Vatican II*, t. I, Paris 1968, 145. Vgl. ook *Katholiek Archief* 17 (1962) 381-382.

11. *Observateurs au Concile*, in: *Istina* 10 (1964) 531-541; *Katholiek Archief* 20 (1965) 1140-1146.